

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต เนื่องจากอยู่ในช่วงของวัยเชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีการพัฒนาการอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม กล่าวคือร่างกายเจริญเติบโตเข้าสู่สุติภาวะทางเพศ มีอารมณ์แปรปรวนอ่อนไหวง่าย มีปัญหาในด้านการปรับตัว สมองเจริญเติบโตเต็มที่ มีความสามารถในการคิดหาเหตุผลในเชิงนามธรรมได้เท่าผู้ใหญ่ แต่ยังคงต้องประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่น, 2535)

ในปัจจุบันแนวโน้มพฤติกรรมของวัยรุ่นได้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก เนื่องมาจากการรับรู้ข่าวสาร ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีของเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเพศ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการดู Website อนาจาร การใช้กล้องจากโทรศัพท์มือถือส่งรูปเปลือยของตนเองให้เพศตรงข้าม การถ่ายรูปแอบหวัดด้วยตู้บริการถ่ายสติ๊กเกอร์ในห้างสรรพสินค้า หรือการใช้กล้องวีดีโอจากโทรศัพท์มือถือในการแอบถ่ายภาพในห้องน้ำหญิง รวมถึงเทคโนโลยีในการคัดลอกภาพหรือวีดีโอไปเปลือยที่มีต้นทุนต่ำลงและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถเผยแพร่ภาพต่างๆออกสู่ประชาชนไม่จำกัดเพศและวัย ดังนั้นจึงส่งผลให้การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นมีแนวโน้มมากขึ้น (ธีรรัตน์ เชมนะศิริ, 2549)

จากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษา ปวช.ปีที่ 2 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในปี พ.ศ. 2547 โดยสำนักระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข พบว่าแนวโน้มของนักเรียน นักศึกษาที่เคยมีเพศสัมพันธ์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ขณะที่การใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ โดยข้อมูลการสำรวจพบว่านักเรียนอาชีวศึกษาชายร้อยละ 32.0 และหญิงร้อยละ 21.2 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ชายร้อยละ 17.8 หญิงร้อยละ 5 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชายร้อยละ 3.6 หญิงร้อยละ 1.1 เคยมีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์มาก่อน และพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะมีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือคนรัก ส่วนการใช้ถุงยางอนามัยในการร่วมเพศค่อนข้างต่ำโดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือคนรักจะมีการใช้ถุงยางอนามัยที่น้อยมาก ยิ่งเป็นนักเรียนที่อายุน้อยลงหรือระดับชั้นเรียนที่ต่ำ อัตราการใช้ถุงยางอนามัยก็ยิ่งลดลง (สำนักระบาดวิทยา, 2549)

จากรายงานการเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยา สำนักระบาดวิทยาพบว่าอัตราป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่อประชากรแสนคนของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2546 และ พ.ศ. 2547 พบว่าอัตราป่วยเริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 25.7 ต่อประชากรแสนคน ในปี พ.ศ. 2546 เป็น 29.29 ต่อประชากรแสนคน ในปี พ.ศ. 2547 กลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูงสุดได้แก่กลุ่มอายุ 25 - 34 ปี รองลงมาคือกลุ่มอายุ 15 - 24 ปี กลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มอัตราป่วยเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 6.6 ในปี พ.ศ. 2546 เป็นร้อยละ 10.5 ในปี พ.ศ. 2547 เมื่อจำแนกผู้ป่วยตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาพบป่วยมากเป็นอันดับ 4 รองจาก กลุ่มเกษตรกร รับจ้าง และงานบ้าน (สำนักระบาดวิทยา, 2549)

ในจังหวัดลำปางข้อมูลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มเยาวชน ในปี พ.ศ. 2545 - 2547 โดยการสำรวจในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักศึกษาปวช.ชาย-หญิงปีที่ 2 พบว่าทุกกลุ่มมีแนวโน้มในการมีเพศสัมพันธ์มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาชายปวช.ปี 2 มีแนวโน้มจะมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 26.8 ในปี พ.ศ. 2545 เป็นร้อยละ 46.7 ในปี พ.ศ. 2547 กลุ่มนักศึกษาหญิงปวช.ปีที่ 2 มีแนวโน้มเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13.5 ในปี พ.ศ. 2545 เป็นร้อยละ 22.6 ในปี พ.ศ. 2547 สาเหตุการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถูกหลอกลวง ถูกบังคับข่มขืนถึงร้อยละ 34.8 ส่วนการใช้ถุงยางอนามัยในกลุ่มนักเรียนยังมีการใช้ในอัตราที่ต่ำมาก ยิ่งอายุที่น้อยลงการใช้ถุงยางอนามัยก็จะน้อยตามไปด้วย การใช้ถุงยางอนามัยกับแฟนหรือคนรักมีการใช้ในอัตราที่ต่ำมาก เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อเพศสัมพันธ์ พบว่ากลุ่มที่อยู่หอพักมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์ที่สูงมาก นอกจากนั้นการดื่มแอลกอฮอล์เช่น เหล้า เบียร์ ไวน์ หลากสี การเข้าถึงสื่อลามกเช่น วีซีดี อินเทอร์เน็ต เป็นการกระตุ้นให้เยาวชนอยากมีเพศสัมพันธ์มากขึ้น (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง , 2548)

ผลจากพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากจะส่งผลให้โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้นยังส่งผลกระทบต่อการระบาดของเชื้อเอชไอวี จากการศึกษาทางระบาดวิทยา พบว่าสาเหตุของการติดเชื้อรายใหม่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 84 และย้ายจากการติดเชื้อในสถานบริการทางเพศมาเป็นการติดเชื้อนอกสถานบริการมากขึ้น จากการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คาดหมาย หรือการมีเพศสัมพันธ์แบบฉาบฉวยทั้งก่อนและนอกสมรสเกิดขึ้นมาก การมีเพศสัมพันธ์แบบนี้มีการใช้ถุงยางอนามัยน้อยมาก ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสติดเชื้อมากขึ้น กลุ่มผู้ติดเชื้อรายใหม่พบมากขึ้นและพบมากในกลุ่มอายุระหว่าง 15-29 ปี ซึ่งเป็นเยาวชนอยู่ในสถานศึกษาทุกระดับ นอกจากนั้นยังพบปัญหาอื่น เช่น การตั้งครกไม่พึงประสงค์ การสำส่อน

ทางเพศ การทำแท้ง การข่มขืน การล่วงเกิน การเอาเปรียบทางเพศต่อสตรีและเด็ก ปัญหายาเสพติด ยากระตุ้นทางเพศ ยานอนหลับ และปัญหาโศกเศร้า และการฆ่าตัวตาย (จรัล ตฤณวุฒิพงษ์, 2546)

ภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรคเอดส์ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาหน่วยงานต่างๆได้ดำเนินการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชนและเกิดบทเรียนการทำงานหลายรูปแบบเช่น โครงการการจัดอบรม เรื่องเอดส์ โครงการทักษะชีวิต โครงการเพื่อช่วยเพื่อน โครงการเพศศึกษาเป็นต้น นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์เชิงรุก ในการป้องกันโรคเอดส์ ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มุ่งเน้นการรักษาความเข้มข้นของการใช้ถุงยางอนามัยในสถานบริการทางเพศให้ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ และส่งเสริมการใช้ถุงยางอนามัยนอกสถานบริการทางเพศในกลุ่มเยาวชน ผู้ใช้แรงงาน และผู้ให้บริการทางเพศแอบแฝง โดยกำหนดให้ทุกจังหวัดสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจำหน่ายถุงยางอนามัยผ่านเครื่องจำหน่ายถุงยางอนามัยอัตโนมัติในราคาที่ถูกลงแต่คุณภาพเหมือนเดิม ให้มีการติดตั้งเครื่องจำหน่ายถุงยางอนามัยให้ทั่วถึง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงถุงยางอนามัยได้ง่าย สะดวกยิ่งขึ้นและเป็นการลดการเผชิญหน้ากับผู้ขาย อันจะส่งผลทำให้การติดเชื้อรายใหม่ลดลง (สำนักโรคเอดส์ วัณโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, 2549)

แนวคิดการตั้งตู้จำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา เริ่มขึ้นในสมัยที่คุณหญิงสุภารัตน์ เกตุราพันธ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเมื่อปลายปี พ.ศ. 2546 เพื่อสนับสนุนให้มีการใช้ถุงยางอนามัยให้มากขึ้น ข้อเสนอนี้ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จากคณาจารย์ มหาวิทยาลัยต่างๆ ไม่สนับสนุนแนวคิดการติดตั้งตู้จำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา ถึงแม้จะยอมรับว่าการใช้ถุงยางอนามัยมีผลต่อการป้องกันโรคเอดส์ได้ แต่ตู้จำหน่ายถุงยางอนามัยจะเป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษาเปลี่ยนวิธีคิด และกระตุ้นสนับสนุนให้เกิดเพศสัมพันธ์มากขึ้น และยังคงมองว่าปัจจุบันการซื้อถุงยางอนามัยทำได้ง่ายอยู่แล้ว การติดตั้งตู้ขายในสถานศึกษาจึงไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง เสียงคัดค้านมีผลการสำรวจและโพลเข้ามาสนับสนุนด้วย ฝ่ายที่เห็นด้วยไม่คิดว่าถุงยางอนามัยจะกระตุ้นเร้าให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ หรือสำส่อนกันมากขึ้น แต่เป็นการเพิ่มช่องทางจำหน่ายมากขึ้นเท่านั้น และยังช่วยให้ผู้หญิงมีโอกาสใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้นอีกด้วย (เช่นฤทัย กาญจนะจิตรา, 2547)

นโยบายตู้จำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษาได้กลับมาอีกครั้ง เมื่อกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีนายพินิจ จารุสมบัติ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้หารือนายจาตุรนต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะมีนโยบายให้ตั้งเครื่องจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมา แต่มีผู้ที่สนับสนุนและคัดค้านมากมาย นอกจากการดำเนินการกระจายถุงยางอนามัยในภาครัฐโดยกลุ่มเยาวชนแล้ว ยังมีเครือข่ายเยาวชนด้านเอดส์ ประเทศไทย (youth net) ที่ได้พัฒนาโครงการ “ถุงยางอนามัยคุ้มครองสังคม” ขึ้นเพื่อสร้างความ

ตระหนักในการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและรับผิดชอบ โดยใช้ถุงยางอนามัยเป็นเครื่องมือในการคิดค้นการทำงานรวมถึงการรณรงค์สร้างความเข้าใจในวิถีทางเพศ การป้องกันที่หลากหลายสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน โดยได้ดำเนินการขายถุงยางอนามัยผ่านเครือข่ายเยาวชนและผ่านแกนนำนักเรียนที่ผ่านการอบรม โดยเป้าหมายโครงการคือปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ใหญ่ต่อเรื่องเพศในเยาวชน โดยจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เรื่องถุงยางอนามัย ช่วยสร้างทางเลือกในการป้องกัน ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการท้องที่ไม่พร้อม การทำแท้ง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์ (มูลนิธิศึกษาภาพเยาวชน, 2549)

การมีนโยบายเกี่ยวกับสุขภาพ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษามีความสำคัญ การให้ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาอย่างถูกต้องนั้น น่าจะช่วยให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับวัยรุ่นเบาบางลงได้ โดยเฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และลดผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ และจากข้อมูลผลกระทบจากพฤติกรรมทางเพศทำให้แนวโน้มของปัญหามีมากขึ้น จึงต้องสนับสนุนการป้องกัน โดยใช้ถุงยางอนามัยให้มากขึ้น และให้เยาวชนสามารถเข้าถึงถุงยางอนามัยได้สะดวก หาได้ง่ายมากขึ้น กระทรวงสาธารณสุขจึงมีความพยายามที่จะให้มีการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา การที่นโยบายจะประสบความสำเร็จได้จะต้องอาศัย ความเข้าใจ ตระหนัก แล้วจึงปฏิบัติตามนโยบายนั้น ซึ่งอาจเป็นเรื่องของความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีความรู้สึกทางบวกหรือทางลบอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือคัดค้าน ซึ่งก็คือทัศนคติของบุคคลนั่นเอง ดังนั้นการที่นโยบายจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายในการให้บริการแก่เยาวชนจะประสบความสำเร็จได้ เยาวชนเป็นบุคคลที่สำคัญในการที่จะแสดงถึงทัศนคติของตนต่อบริการนั้น เพราะถ้านโยบายถูกกำหนดโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง นโยบายก็ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับ

สำหรับจังหวัดลำปาง ได้ดำเนินการติดตั้งตู้จำหน่ายถุงยางอนามัยในชุมชน โรงงาน อุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า สถานบันเทิง สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาบางแห่ง แต่ในสถานศึกษายังได้รับการตอบรับที่น้อยมาก ผู้บริหารสถานศึกษายังไม่กล้าตัดสินใจที่จะให้มีการติดตั้งตู้จำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา เนื่องจากกลัวเสียงคัดค้านจากอาจารย์และผู้ปกครอง และห่วงภาพจน์ของสถานศึกษา และยังขาดข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องเช่น นักเรียน ผู้ปกครอง และอาจารย์ เพื่อใช้ในการตัดสินใจ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อนโยบายการขายถุงยางอนามัยในสถานศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนการป้องกันปัญหาเรื่องเพศในเยาวชนและสนับสนุนการกระจายถุงยางอนามัยเพื่อให้เยาวชนได้เข้าถึงถุงยางอนามัยได้ง่ายยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อนโยบายการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา

คำถามการศึกษา

ทัศนคติของนักเรียนต่อนโยบายการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษาเป็นอย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ เป็นการศึกษเชิงพรรณนา (descriptive study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ในเขตเทศบาล อ.เมือง จ.ลำปาง ซึ่งประกอบด้วยเขตพื้นที่เทศบาลนครลำปางและเทศบาลเขลางค์ ในโรงเรียนที่เปิดสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ตั้งแต่ ปวช. ปี 1 ถึง ปวส. ปี 2 เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนสิงหาคม - กันยายน พ.ศ. 2549

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ทัศนคติต่อนโยบายการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา หมายถึง ความรู้สึก ความคิด โดยการแสดงออกในทิศทางเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายการจำหน่ายถุงยางอนามัย (ถุงยางอนามัยชาย) ในสถานศึกษาของนักเรียน ในประเด็นสถานการณ์ของปัญหาเพศสัมพันธ์ในนักเรียน สถานที่ติดตั้งตู้จำหน่ายถุงยางอนามัย ภาพพจน์ของถุงยางอนามัยต่อนักเรียนและสถานศึกษา ผลกระทบการจำหน่ายถุงยางอนามัยต่อนักเรียน ความสะดวกในการการเข้าถึงถุงยางอนามัย และการดำเนินการป้องกันปัญหาเรื่องเพศโดยใช้ถุงยางอนามัยกับทางเลือกอื่น

นโยบายการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดเป้าหมายของรัฐ โดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการที่จะให้มีการจำหน่ายถุงยางอนามัยในสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา โดยจะจำหน่ายถุงยางอนามัยโดยผ่านเครื่องจำหน่ายถุงยางอนามัยอัตโนมัติแบบหยอดเหรียญ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้งชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ชั้น ม.1-6 หรือ นักเรียนที่เรียนสายอาชีวศึกษาทั้งชายและหญิงที่กำลังเรียน ปวช. ปี 1 ถึง ปวส. ปี 2 อายุตั้งแต่ 12- 20 ปี ในโรงเรียนของรัฐหรือเอกชน ในเขตพื้นที่เทศบาล ใน อ.เมือง จ.ลำปาง